

Příloha č. 8

Podklady pro komparační analýzu, ŠVÉDSKO

Konečný uživatel výsledků:

**Ministerstvo práce
a sociálních věcí**
Na Poříčním právu 1/376
128 01 Praha 2

Název projektu: Děti a domácí násilí – výzkum potřebnosti služeb specializovaných na pomoc dětem ohroženým domácím násilím a návrh minimálních parametrů těchto služeb

Číslo projektu: TIRSMPSV127

Řešitel projektu: Ostravská univerzita, Dvořákova 7, 701 03 Ostrava

Doba řešení: 1. 12. 2022–31. 12. 2024

Důvěrnost a dostupnost: pouze pro účely kontroly výstupů ze 8Q

Informace o autorském týmu:

Mgr. Bohdana Richterová, Ph.D.

Doc. Mgr. et Mgr. Kateřina Mikulcová, Ph.D.

Mgr. Veronika Štenclová, Ph.D.

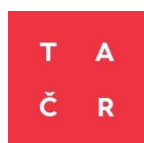
Mgr. Bc. Hana Kubičková, Ph.D.

Doc. Mgr. Štefan Chudý Ph.D., MBA

Daniela Kantorová, Psy.D.

Ing. Ondřej Mikulec, Ph.D.

Mgr. Kateřina Cilečková, Ph.D.

Další informace o projektu:

Program veřejných zakázek v aplikovaném výzkumu a inovacích pro potřeby státní správy BETA2 byl schválen usnesením vlády České republiky č. 278 ze dne 30. 3. 2016 a je zaměřen na podporu aplikovaného výzkumu a inovací pro potřeby orgánů státní správy. Poskytovatelem finančních prostředků je Technologická agentura ČR.

Obsah

ŠVÉDSKO	4
1. Téma domácího násilí ve společnosti a jeho vymezení	5
2. (Ne)dostatek a (ne)dostupnost sociálních služeb	6
3. Multidisciplinární spolupráce	7
4. Policie	9
5. Soudy	10
6. Prevence	11
7. Vzdělávání	13
8. Financování služeb	13

ŠVÉDSKO

Úvod

Švédsko je členským státem Evropské unie, je konstituční monarchií s parlamentní demokracií, aktuálně má cca 10 milionů obyvatel, přičemž hustota osídlení je nízká a většina populace žije v jižní části státu. Švédsko je čelným představitelem sociálního státu, který má tradici již od 30. let 20. století. Obecný konsensus na silné sociální roli státu trvá, přestože je problematizován hospodářským vývojem i ne zcela zvládnutou migrační politikou.

V oblasti rodinné politiky je Švédsko státem, který dlouhodobě, a to i legislativními pobídkami, podporuje rovnocennou péči o děti ze strany matky i otce. Přestože byla Úmluva o právech dítěte do švédského práva inkorporována až v roce 2018, je Švédsko velmi progresivní v boji proti násilí na dětech, již v roce 1979, jako první země, zakázalo Švédsko tělesné tresty u dětí. V tématu domácího násilí, a zvláště násilí na dětech nebo jehož jsou děti svědky, je Švédsko velmi aktivní stále, jak ve své vnitřní politice, tak v rámci Evropské unie. V roce 2016 se Švédsko zavázalo stát se průkopnickou zemí v globálním partnerství v boji proti násilí na dětech v rámci Agendy 2030 a v roce 2018 uspořádala švédská vláda světový summit k tématu ukončení násilí na dětech. V roce 2007 přijala švédská vláda Akční plán boje proti mužskému násilí na ženách i ve stejnopohlavních vztazích.

Kontaktování organizací a odborníků v zemi

Pro získání odpovědí na otázky byla plánováno on-line prostředí. Odborným kontaktem zprostředkovaným přes síť ERIS (Evropský výzkumný institut sociální práce), byla Nina Åkerlund, odborná asistentka v oboru sociální práce na univerzitě v Jönköpingu, která dále zprostředkovala kontakt na Annu-Charlotte Munger Barnafriid z univerzity v Linköpingu, rovněž odbornou asistentku v oboru sociální práce. Přes původně přislíbenou účast na on-line rozhovoru od tohoto obě dámy odstoupily z důvodu svého časového vytížení a zaslaly odkaz na vládní dokument Akční plán boje proti mužskému násilí na ženách i ve stejnopohlavních vztazích s informací, že tento dokument obsahuje námi požadované informace.

Dále jsme kontaktovali s prosbou o odpovědi švédské Ministerstvo zdravotnictví a sociální péče, které však dosud neodpovědělo.

Níže uvedené informace jsou získané z odborné literatury; zdroj je uveden v závorce, v případě, že uveden není, je zdrojem vždy dokument švédské vlády Akční plán boje proti mužskému násilí na ženách i ve stejnopohlavních vztazích (Action plan for combating men's violence against women, violence and oppression in the name of honour and violence in the same-sex relationship) z roku 2007 (dále také jen „Akční plán“).

Okruhy ke zjišťování v zahraničí

1. Téma domácího násilí ve společnosti a jeho vymezení

Jak je ve Švédsku definováno domácí násilí? Pokud existují nějaká kritéria, uveďte je (+ zdroj těchto kritérií, pokud existuje). Pokud existuje více klíčových definic, uveďte je.

Ve Švédsku při tvorbě definice vycházeli napříč všemi oblastmi politiky, za využití dostupných znalostí a s perspektivou těch, kteří jsou v ohrožení. Definice domácího násilí vychází z premisy, že svoboda před násilím a zneužíváním je základním lidským právem. Definice mužského násilí na ženách vychází z Deklarace OSN o odstranění násilí na ženách, přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1993, kdy v čl. 1 definuje násilí na ženách jako: „jakýkoliv čin genderově podmíněného násilí, který vede nebo pravděpodobně povede k fyzické, sexuální nebo psychické újmě nebo utrpení, včetně vyhrožování takovými činy, nátlaku nebo svévolného zbavení svobody, ať už ve veřejném nebo soukromém životě“. To znamená, že za násilí se považuje fyzické, sexuální i psychické násilí, ať už doma nebo v rámci komunity. Tato definice se vztahuje i na násilí mezi stejnopohlavními páry, protože se řeší potřeby ohrožených, nikoliv jejich sexuální orientace. Děti mají právo na ochranu před jakýmkoliv násilím, fyzickým i psychickým. Pokud jsou děti svědky nebo oběťmi domácího násilí, je třeba speciálně věnovat pozornost jejich potřebám a právům.

Jak jsou v souvislosti s domácím násilím definovány pojmy oběť, ohrožená osoba a násilná osoba?

Tyto definice nejsou, ale ve Švédsku definují skupiny zvláště ohrožené násilím, a těmi jsou ženy s fyzickým nebo mentálním handicapem, ženy závislé na drogách nebo bez domova, ženy ve věku nad 65 let, ženy ve věku 16–24 let a ženy imigrantky.

Jaký je legislativní rámec a jaké metodické materiály k domácímu násilí existují?

Legislativní rámec je ve Švédsku velmi rozsáhlý.

Je to Zákon o sociálních službách, který v § 5 stanoví povinnost odborům sociální péče obcí, aby poskytovali pomoc a podporu obětem trestné činnosti, se zvláštním důrazem na děti, které byly oběti nebo svědky domácího násilí.

Dále je to Zákon o odškodňování obětí trestných činů, který od novely v roce 2006 považuje za oběti trestných činů i děti, které byly svědky násilí proti rodinnému příslušníkovi, a i těmto dětem může být poskytnuto odškodnění.

Švédsko má národní program pro zdravotnictví se zaměřením na péči o oběti sexuálních trestných činů.

V neposlední řadě jsou to trestní zákoník a rodičovský zákoník.

V oblasti legislativního ukotvení je velmi zajímavé, že Barnahus model, jehož prostřednictvím ve Švédsku funguje ochrana dětí před domácím násilím, dosud **nemá vlastní zákon**, přestože o vhodnosti jeho přijetí odborníci mluví (Johansson et al., 2018). Jeho fungování je postaveno na velmi známém mezinárodním dokumentu, a to Úmluvě o právech dítěte (United Nation, 1989), která byla ratifikována ve všech evropských státech. Barnahus model vznikl na základě modelu Dětských advokačních center, které jsou známy v některých státech USA. Od roku 2005 vznikly první pilotní projekty – domy Barnahus ve Švédsku. Je také vhodné uvést, že ve Švédsku, stejně jako v ostatních skandinávských státech, je zcela zakázáno fyzické trestání dětí, a to zákony Sweden-Act on the Children a rodičovským zákoníkem (Lagen om Föräldrabalk). Barnahus model představuje multiprofesní přístup k dětským obětem zneužívání s dvojitým cílem – usnadnit právní pomoc obětem zneužívání a zajištění toho, aby se dítěti dostalo potřebné podpory. Zapojené orgány nejčastěji zahrnují orgány činné v trestním řízení, orgány sociálně-právní ochrany dětí a subjekty poskytující zdravotní péči, a tedy i odborníky, jako jsou sociální pracovníci, psychologové, policisté a státní zástupci, pediatři, lékaři a forenzní lékaři (Johansson et al., 2018).

Jaké jsou roční odhady počtu dětí ohrožených domácím násilím ve Švédsku?

Podle organizace Swedish Save the Children je to mezi 100 000 až 190 000 dětí.

2. (Ne)dostatek a (ne)dostupnost sociálních služeb

Existují specializované služby pro děti ohrožené domácím násilím? Pokud ano, jaké? (Jedná se o školská, sociální nebo zdravotnická zařízení? Jak vypadá poskytování služeb v těchto zařízeních? Jaké je personální zajištění a dostupnost těchto služeb?)

Co byste označil za dobrou praxi ve vaší zemi, pokud jde o práci s dětmi ohroženými domácím násilím?

Specializované služby pro děti, na nichž bylo páchano násilí, ať už v rámci domácího násilí nebo i jinak, poskytuje ve Švédsku projekt Barnahus, což je multidisciplinární a interinstitucionální model reakce na násilí páchané na dětech a svědcích násilí, který je přátelský k dětem. Účelem projektu Barnahus je nabídnout každému dítěti koordinovanou a účinnou reakci v oblasti ochrany dětí a trestního soudnictví a zabránit traumatizaci a retraumatizaci během vyšetřování a soudního řízení. Viz níže u multidisciplinární spolupráce. Projekt vznikl ve Švédsku v roce 2005 a je zřejmě natolik funkčním příkladem dobré praxe, že do roku 2023 je ve Švédsku 28 „poboček“ Barnahus, na jejichž základě vzniklo a s nimi spolupracuje dalších 164 „poboček“ Barnahus v mnoha evropských zemích, velmi úzce spolupracují s USA. Barnahus je v Evropě uznáván jako přední model pro zajištění multidisciplinární a meziagenturní spolupráce zaměřené na děti pod jednou střechou.

Fungování Barnahus lze popsat tak, že jeho fungování je rozděleno do čtyř „místností“, a to 1) trestní vyšetřování, 2) spolupráce/ochrana, 3) fyzické zdraví, 4) duševní zdraví.

Barnahus také vytvořil „Evropské standardy kvality“ pro multidisciplinární a meziagenturní služby pro dětské oběti a svědky násilí v Evropě přizpůsobené dítěti. Tento dokument je souhrnem plné verze pokynů, které zavádějí. Klíčovým účelem standardů je poskytnout společný provozní a organizační rámec, který podporuje praxi, která zabraňuje retraumatizaci a zároveň zajišťuje platná svědectví pro soud a je v souladu s právy dětí na ochranu, pomoc a spravedlnost vstřícnou dětem, viz: <https://childhub.org/en/child-protection-online-library/promise-project-series-barnahus-quality-standards-summary>.

Jaká je dostupnost psychologické a psychiatrické pomoci dětem ohroženým domácím násilím?

V roce 2023 proběhla evaluace fungování švédských Barnahus. Problémem, který byl zmiňován jako častý, bylo, že v mnoha pobočkách nefungují „místnosti“, které jsou věnovány fyzickému a duševnímu zdraví. Konkrétní důvody, proč nefungují právě tyto služby, uvedeny nebyly.

Jaké služby využívají děti a rodiny se zkušeností s domácím násilím nejčastěji?

Jaké jsou největší problémy zařízení a služeb pro děti ohrožené domácím násilím u vás (z hlediska dostupnosti, vytíženosti, čekacích dob, rychlosti pomoci, předčasného ukončení služeb, spolupráce služeb a organizací)?

Existuje pomoc násilným lidem? Pokud ano, jaká?

Na základě úkolů stanovených v Akčním plánu se ve švédských sociálních službách rozvíjí od r. 2007 postupy zaměřené přímo na pachatele domácího násilí, které se vyvíjejí s ohledem na průběžně získávané znalosti. V rámci Vězeňské a probační služby existují programy přímo pro pachatele domácího násilí s tím, že každému pachateli je tento program nabídnut. Programy jsou určeny i pro pachatele, jejichž mateřským jazykem není švédština, jsou nabízeny v jejich jazyce. Tyto programy jsou kombinovány i s následnou podporou po propuštění z výkonu trestu za účelem předejít recidivě.

3. Multidisciplinární spolupráce

Jak vypadá multidisciplinární spolupráce v oblasti dětí ohrožených domácím násilím (z hlediska složení týmů, kvality spolupráce, legislativního rámce)?

Švédsko si jasně uvědomuje riziko roztržitosti péče a potřebu multidisciplinární spolupráce. Proto vznikl projekt Barnahus, který je multidisciplinární a interinstitucionální model reakce na násilí páchané na dětech a svědcích násilí, který je přátelský k dětem. Účelem projektu Barnahus je nabídnout každému dítěti koordinovanou a účinnou reakci v oblasti ochrany dětí a trestního soudnictví a zabránit traumatizaci a retraumatizaci během vyšetřování a soudního

řízení. Barnahus je místem, kde se mohou sociální služby, policie, státní zastupitelství, soudní lékařství, pediatrie a dětská a dorostová psychiatrie (CAP) radit a spolupracovat, zejména v počáteční fázi předběžného šetření a sociálního šetření. Sociální služby plní zpravidla koordinační roli, v areálu sídlí jeden nebo více sociálních pracovníků. V jednom z Barnahus jsou součástí běžného personálu také policisté, zatímco v jiných je zahrnut nepřetržitý přístup k dětské psychiatrické kompetenci. Na konzultačních schůzkách a v naléhavých případech po telefonu se odborní zástupci vzájemně konzultují, plánují a zadávají úkoly. Pokud je zahájeno předběžné vyšetřování, soudní pohovor s dítětem se koná v Barnahus. Profesionálové, kteří potřebují slyšet vyprávění dítěte, mohou slyšení sledovat na videu ve vedlejší místnosti. K dispozici jsou také místnosti pro lékařské prohlídky a pohovory. Je vynaloženo veškeré úsilí, aby soudní patologové a pediatrii mohli spolupracovat při lékařských vyšetřeních, které si vyžádá policie nebo úřad státního zástupce. Sociální služby nebo dětská a dorostová psychiatrie (CAP) poskytují dítěti krizovou podporu (Childhub.org, 2023).

Za nejdůležitější princip BARNAHUSU lze označit „**princip pod jednou střechou**“. V zásadě to znamená, že odborníci přicházejí ZA dítětem, a ne naopak. BARNAHUS bývá také označován jako model, který má pod jednou střechou 4 místnosti. Vyšetřování:

1. trestných činů,
2. ochrany dítěte,
3. jeho duševního zdraví,
4. jeho fyzického zdraví.

Pomyslnou „střechou“ jsou odborné znalosti všech zúčastněných odborníků. Velkým rozdílem a specifikem oproti českému modelu sociálně-právní ochrany dětí a sociálních služeb je, že součástí péče o dítě v Barnahus je i trestní vyšetřování. To je v kompetenci policie a státního zastupitelství. Všechny ostatní orgány jsou ze zákona povinny poskytovat policii informace, pokud se vyšetřuje násilný nebo sexuální trestný čin proti dítěti.

Za **ochranu dítěte** jsou primárně odpovědné sociální služby, ovšem také všechny ostatní orgány státní správy i samosprávy jsou povinny oznamovat jakékoliv informace v případě podezření na okolnosti, za nichž by se mělo zasáhnout z důvodu ochrany dítěte.

Fyzické zdraví: za posouzení zdravotního stavu dítěte jsou zodpovědní pediatrii. V praxi Barnahus se však fyzické zdraví dítěte nebere jako primární otázka, pokud se nejedná o dítě, které má fyzické dopady z násilného činu.

Duševní zdraví: švédský model Barnahus klade hlavní odpovědnost za duševní zdraví dítěte na dětskou a dorostovou psychiatrii. Svou odpovědnost ale mají i sociální služby. Toto nastavení hranic mezi psychiatrií a sociální službou je rovněž často problematické, zvláště s ohledem na počáteční krizovou podporu, kterou převážně poskytují sociální pracovníci. Výzkum, který zjišťoval fungování systému Barnahus, došel k zajímavému závěru, a to, že přesněji nastavené metodiky a jiná organizační pravidla mezi odborníky, mohou účinnou spolupráci jak podporovat, tak jí bránit (Landberg, Svedin, 2013).

Velmi zajímavé jsou poznatky o tom, že multidisciplinarita není jednoduchá, přestože všichni odborníci znají své kompetence a spolupráce je metodicky nastavená. Tím se zdůrazňuje další nutná vysoká kompetence sociálního pracovníka, jako koordinátora týmu (Landberg, Svedin, 2013).

Velmi zásadní prvek, díky němuž není model BARNAHUS přímo přenositelný do českého prostředí, je skutečnost, že ve skandinávských zemích je součástí systému policie i trestního soudnictví, což je legislativně upraveno švédským trestním zákoníkem (Brottsbalken).

Společný vyšetřovací rozhovor je prováděn za přítomnosti policie a zároveň se používá jako důkaz v trestním řízení. Dítě už nemusí jít znovu jako svědek k soudu, všechno potřebné z hlediska trestního řízení je získáno ve vyšetřovacím rozhovoru. BARNAHUS říká, že takto jsou zároveň chráněna práva dítěte, a zároveň je tak prosazen i princip přístupu ke spravedlnosti pro dítě.

Vláda dále prostřednictvím Akčního plánu vytváří potenciál pro spolupráci na národní, regionální a místní úrovni, tj. spolupráce vládních agentur, krajských zařízení a obcí. Důležitou roli zde hrají i neziskové organizace poskytující sociální služby v těchto oblastech.

I přes výše uvedené úspěchy v multidisciplinární spolupráci někteří autoři stále upozorňují na nejasné rozdělení „teritoria“ a kompetencí jednotlivých sektorů v oblasti řešení domácího násilí. Odborníci ze školství poukazují na nejednoznačné rozdělení odpovědnosti mezi různé odborníky ve škole. Poukazují také na „propast“ mezi doménou školy a CPS (Služba ochrany dětí – náš OSPOD) a považují vzájemnou nedůvěřivost za překážku spolupráce (Münger & Markström, 2019).

Existuje nějaká ekonomická pomoc pro oběti domácího násilí? Pokud ano, co to je?

Podle zákona o odškodňování obětí trestných činů jsou sekundárními oběťmi i děti, které byly svědky násilí proti rodinnému příslušníkovi, a i těmto dětem může být poskytnuto odškodnění. Žádosti o odškodnění se podávají Úřadu pro odškodnění a podporu obětí trestných činů (The Crime Victims Compensation and Support Authority).

Existují jiné formy ekonomické podpory v podobě bezplatné terapie, bezplatného bydlení atd.?

Co se týče ochrany dětí proti domácímu násilí, ve Švédsku několik aktérů poskytuje útočiště obětem násilí, včetně soukromého sektoru, obcí a organizací občanské společnosti (azylové domy pro ženy). Sociální služby hradí ubytování v azylovém domě v případech, kdy šetření prokáže, že takové služby jsou nezbytné pro bezpečnost klienta. Obce mají různé smlouvy a dohody s agenturami, které poskytují ubytování týraným jednotlivcům. Některé agentury jsou zaměstnány odborníky na sociální práci, kteří mohou klienty pobývajících v azylovém domě podpořit, jiné takové služby neposkytují (Ekström, 2016; Petersson & Hansson, 2022). S tímto však souvisí ne zcela dostačující kapacita jak ubytování, tak služeb odborníků.

4. Policie

Jaké jsou pravomoci policie (včetně legislativního rámce) v oblasti domácího násilí?

Jaké jsou počty případů domácího násilí na dětech, které policie v posledním roce řešila?

Jaké máte zkušenosti s prací policie s dětmi ohroženými domácím násilím?

Významnou úlohu při řešení domácího násilí má také policie, přičemž se to zdá být stále oblast s mezerami v celém systému. Podle Millar et al. (2021) je důležité pokračovat v rozvoji policejních postupů a školení. Otázkou, kterou by se měl tento vývoj řídit, je, co je vůbec možné udělat a změnit pro budoucnost systému trestní justice a policie? Hlavním problémem při řešení jakékoli z otázek diskutovaných v tomto přehledu, je ochota policie posunout se nad rámec přístupu založeného na obranné taktice a autoritě a přijmout více relační a lidský systém trestní justice pro všechny. Policisté uznávají hodnotu pochopení dopadu zkušeností s domácím násilím na děti a dovedností souvisejících s komunikací s těmito dětmi. Rozhovory v několika studiích však prokázaly nedostatek povědomí o dopadu domácího násilí na děti a přetrvávající mylnou představu, že je to převážně záležitostí dospělých (Elliffe & Holt, 2019; Saxton et al., 2020). U policistů by měly být rozvíjeny především potřebné kompetence a povědomí o dopadu domácího násilí na děti a měli by mít jasné pokyny k tomu, co se od nich očekává a co jsou povinni dělat. Oficiální zásady a pokyny by měly formálně uznat a objasnit důležitost komunikace s dětmi (Överlien & Aas, 2015).

V letech 2007–2009 proběhly pro příslušníky švédské policie semináře s cílem zlepšit dovednosti policie v tématu domácího násilí, podívat se na problém z pohledu oběti domácího násilí, a tím i zvýšit důvěru veřejnosti, aby bylo více případů domácího násilí nahlášováno. Semináře byly vytvořeny ve spolupráci se Švédským státním zastupitelstvím. Akční plán dále stanovil policii povinnost vytvořit speciální prostory, které budou svým zařízením a designem přizpůsobené pro situaci žen, které jsou obětí domácího násilí.

Vzhledem k tomu, že policie je ve Švédsku součástí systému Barnahus, je účinně možné předcházet sekundární viktimizaci. Skutečnost, že všichni odborníci jsou „pod jednou střechou“, snižuje riziko opakovaných rozhovorů nebo výsledků dítěte, a tím i riziko sekundární viktimizace. Rozhovor probíhá prostřednictvím společného vyšetřovacího rozhovoru s dítětem a společným vyslechnutím výsledku ve vedlejší monitorovací místnosti v objektu Barnahusu. Takto vedený rozhovor má výhodu multiprofesního pozorování i využití specializovaných kompetencí jednotlivých zúčastněných profesionálů a zároveň je zde cílem vyhnout se opakovanému vedení rozhovoru. Je tak omezen počet rozhovorů i počet tazatelů (Johansson et al., 2018).

5. Soudy

Jaká jsou specifika práce soudů v oblasti domácího násilí na dětech (počet výsledků dětí, délka soudního řízení, použití předběžných opatření, úprava styku s dětmi po rozvodu, specifika střídavé péče)?

Rodinné politiky ve Švédsku, prosazující rovnost pohlaví a sdílenou odpovědnost rodičů za blaho svých dětí, obvykle předpokládají, že rodiče jsou schopni vzájemně spolupracovat, i když jejich vztah skončí. Ve Švédsku je to s těžší v nařízeních a soudních rozhodnutích o výchově, které jsou podpořeny sdílenou právní odpovědností rodičů a předpokladem, že děti mají

prospěch z kontaktu s oběma rodiči (Tegler et al., 2022). Sdílené rodičovství po rozchodu rodičů je ve Švédsku politickou prioritou. Rodič, kterému je soudem nařízený styk se svým dítětem odepřen druhým rodičem, může požádat o zprostředkování kontaktu prostřednictvím vymáhání – a nakonec zásahem policie. Rodič může také nechat druhého rodiče zažalovat a pokutovat za maření styku (Höjer & Röbbäck, 2009).

Politické snahy o podporu spolupráce rodičů po rozchodu, včetně případů hlášeného domácího násilí, mají negativní důsledky pro viktimizované matky a děti (Bruno, 2015; Eriksson & Pringle, 2005). Jednou z politických záležitostí je rozdělení výživného na děti. Do r. 2016 mohli rodiče využívat Švédskou sociální pojišťovnu (SSIA) – vládní agenturu spravující různé dávky sociálního pojištění – jako prostředníka, aby se vyhnuli přímému kontaktu s druhým rodičem ohledně finančních záležitostí. V roce 2016 však byla reforma výživného reformována, aby se zvýšil kontakt mezi odloučenými rodiči a současná výchozí úprava je taková, že se rodiče dohodnou na vhodné částce a řídí převod sami (Fernqvist, 2020). To ale může dle některých výzkumů vést např. k výskytu (a) obtížné vzpomínky, retraumatizaci a re-viktimizaci; b) obnovené hrozby a různé formy násilí; c) obavy nebo očekávání hrozeb nebo násilí. Všechny tyto aspekty mohou přispět k vytvoření „atmosféry strachu“. Studie tak potvrzuje předchozí zjištění o zneužívání a znovuoobnovení „teroru“ po odloučení (James-Hanman & Holt, 2021).

Švédsko zastává názor, že všechny osoby, které se dostaví k soudu, se zde musí cítit bezpečně. To platí zvláště pro osoby, které byly vystaveny hrozbám nebo násilí. Vzhledem k tomu je ve Švédsku průběžně hodnocen a novelizován zákon o bezpečnosti při soudním jednání (Act on Security Checks at Court Hearings). Švédsko vychází z premisy, že způsob, jakým je s lidmi před soudem zacházeno, je nesmí odradit od toho, aby se na soud obrátili nebo vystupovali jako svědek v trestním řízení. Rovněž se změnila práva obžalovaného v trestních věcech na informace ze soudního spisu tak, aby byly chráněny osobní údaje poškozených a svědků.

Od roku 2007 platí ve Švédsku zákon, dle něž mají ženy, které byly obětí trestné činnosti i další poškození, právo na informaci, zda je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě, kdy mu trest končí a po jeho propuštění na svobodu mají právo požádat o ochranu.

6. Prevence

Kdo a jak řeší problematiku domácího násilí ve školách v oblasti prevence, screeningu a intervence:

Jaké osvětové akce na téma děti a domácí násilí u vás probíhají?

Existuje národní databáze pro monitorování domácího násilí v kontextu veřejné politiky?

Ve Švédsku existuje mnoho neziskových organizací, které se věnují právům dětí obecně nebo přímo v kontextu domácího násilí, další organizace se věnují přímo ochraně obětí domácího násilí. Mnoho z těchto organizací průběžně informují o tématu a mají své weby, chaty a on-line poradny zaměřeny přímo na podporu dětí, seznámení dětí s jejich právy, poskytování krizové intervence apod.

Např. organizace BRIS (<https://www.bris.se/>) pořádá každoroční velký golfový turnaj v rámci osvětových aktivit. V rámci prevence a intervence provozuje nepřetržitou Národní linku pomoci ve formě telefonu, chatu nebo emailu pro děti, ale také pro dospělé, kteří chtějí řešit problémy týkající se dětí. Linka je anonymní a zdarma. V rámci provozu Národní linky pomoci vydává BRIS výroční zprávy, kde uvádí počty kontaktujících se dětí a důvody, proč se na linku obrátili.

Organizace Save the Children Sweden <https://www.raddabarnen.se/> je švédskou pobočkou mezinárodní organizace Save the Children. Provozuje web, telefonické linky a chaty s poradenstvím, poskytuje aplikace pro děti a středoškoláky pro zvládání stresu, věnuje se respektu ke svému tělu, posttraumatické stresové porušce apod.

Organizace Kvinnofridslinjen <https://kvinnofridslinjen.se/> je zaměřena speciálně na pomoc ženám, které jsou obětí domácího násilí, provozuje anonymní, bezplatnou 24hodinovou telefonickou linku pomoci, na níž mohou zavolat nejen ženy, ale i děti, případně ti, kteří jsou v kontaktu s obětí domácího násilí, která sama situaci neřeší. Organizace poskytuje také metodickou podporu profesionálům v oblasti domácího násilí.

Nadace Stiftelsen Allmanna Barnhuste <https://allmannabarnhuset.se/> je státní nadace s posláním rozvíjet a podporovat rozvoj metod a znalostí s cílem posilovat děti a mladé lidi v situacích sociálního ohrožení. Její aktivity jsou zaměřeny na odborníky z praxe, výzkumníky a osoby s rozhodovací pravomocí. Jednou ze čtyř oblastí, na něž se zaměřuje, je oblast násilí a zneužívání. Např. v roce 2022 provedli národní průzkum násilí na dětech, což byl kvantitativní výzkum, v jehož rámci 5 800 studentů 9. tříd odpovědělo na otázky týkající se vystavení násilí v průběhu jejich výchovy. Výsledky ukazují, že více než 57 procent studentů bylo během výchovy vystaveno nějaké formě násilí ze strany dospělých a/nebo vrstevníků a 40 procent bylo vystaveno násilí, kdy byl pachatelem dospělý. Něco přes osm procent studentů bylo vystaveno 3–5 formám násilí, kdy byl pachatelem dospělý. Relativně málo obětí násilí řeklo profesionálovi o násilí a zneužívání. Kromě toho studie ukazuje nedostatky v léčbě a přístupu k podpoře a léčbě po odhalení násilí. Zdaleka ne všichni studenti, kteří sami cítili, že potřebují podporu, ji dostali, a značné procento těch, kteří hledali odbornou podporu, bylo nespokojeno. Zároveň v roce 2022 realizovali výzkum Rodičovství, násilí a podpora, v němž 985 rodičů odpovědělo na otázky týkající se násilí páchaného na jejich dítěti, včetně zanedbávání, násilí ze strany intimních partnerů, postojů k násilí pro účely výchovy a také na otázky týkající se financí, zdraví a rodičovství. Odpověděli také na otázky, jak pandemie covid-19 ovlivnila jejich rodičovství.

Organizace Fryshuset <https://fryshuset.se/> se zaměřuje obecně na podporu dětí a mladých lidí. Nabízí velké množství tematických programů, mimo jiné i programy na podporu sebevědomí, sebeposílení, mediace a řešení konfliktů.

Dále existuje organizace ve správě státu, tzv. Švédský dědický fond (Swedish Inheritance Fund), který ročně poskytuje 20 milionů švédských korun (cca 40 milionů Kč) na projekty související s prevencí a řešením domácího násilí. Vláda finančně podporuje výzkumné projekty týkající se domácího násilí.

7. Vzdělávání

Jaké jsou možnosti, kvalita a dostupnost školení v oblasti domácího násilí pro profesionály zabývající se touto problematikou ve vaší zemi?

Existují ve vaší zemi minimální standardy školení pro pracovníky, kteří pracují s dětmi ohroženými domácím násilím? Pokud ano, upřesněte.

Švédsko si uvědomuje potřebnost kvalitního vzdělání v oblasti domácího násilí, v rámci Akčního plánu byly vypracovány společná hodnotící kritéria za účelem sjednocení praxe v celém státě. Vláda pověřila National Board of Health and Welfare k zjištění a hodnocení kvality nástrojů, jimiž se pracuje s oběťmi domácího násilí. Dalším cílem je na základě vědeckých poznatků vytvořit standardizovaný nástroj k posouzení situace a potřeb obětí domácího násilí. Dalším cílem je aktivní a kritická supervize pro pracovníky sociálních služeb, kteří pracují s týranými ženami a dětmi, jež byly oběťmi nebo svědky domácího násilí.

Model Barnahus neřeší požadavky na vzdělání zúčastněných subjektů, jelikož je poměrně logicky předpokládají. Důraz je kladen na roli sociálního pracovníka jakožto koordinátora celého multidisciplinárního týmu sestávajícího z mnoha profesí. Důraz se klade na rozvoj „kolektivních“ dovedností, tedy zejména co nejlepšího fungování v týmu, nicméně tento rozvoj není nijak legislativně ukotven, vychází z poznatků z praxe a z průběžných evaluací. Každý tým Barnahus má pravidelné (měsíční) supervize (Landgren, Svedin, 2013).

Jelikož jsou školy často prvním místem, kde může být detekován problém domácího násilí, je ve Švédsku povinné školení pro učitele i zaměstnance škol o problémech domácího násilí a útlaču.

Dále jsou v tématu domácího násilí a situaci lidí vystavených násilí školeni zaměstnanci sociálních služeb i zaměstnanci dobrovolných aktivit pro děti a mládež.

8. Financování služeb

Jaké jsou zdroje financování služeb pro děti ohrožené domácím násilím? Uveďte konkrétní služby a způsob financování.

Jak hodnotíte financování těchto služeb z hlediska dostatečnosti a udržitelnosti?

Financování probíhá převážně z prostředků státního rozpočtu, které vláda přiděluje krajům. Kraje pak na základě žádosti obcí jim poskytují finanční prostředky tak, aby mohly poskytovat sociální služby na vysoké úrovni, jde např. o financování azylových domů pro oběti domácího násilí a programů pro oběti trestných činů. Za hodnocení poskytovaných sociálních služeb pro oběti domácího násilí je zodpovědná Národní rada pro zdraví a sociální péči spolu s kraji.

Financování modelu BARNAHUS je důležitou otázkou sociálních služeb ve Švédsku. Jednou z důležitých vládních politik je téma zamezení násilí na dětech (v celé Skandinávii jsou

zakázány jakékoliv fyzické tresty dětí) a téma opatření na zamezení jakýchkoliv podob domáciho násilí. Díky této prioritizaci není téma nedostatku financí v publikacích tématizováno. Financování jde ze dvou zdrojů, jednak přímo od státu a dále se na financování jednotlivých Barnahus domů podílejí municipality (cca kraje v ČR) (Johansson et al., 2018).

Zdroje:

Action plan for combating men's violence against women, violence and oppression in the name of honour and violence in the same-sex relationship, 2007, Regeringskansliet, Government Offices of Sweden

Barnhaus: a quality review of 23 Swedish Barnahus | ChildHub - Child Protection Hub. (n.d.). ChildHub - Child Protection Hub. <https://childhub.org/en/child-protection-multimedia-resources/barnhaus-quality-review-23-swedish-barnahus> <https://www.bris.se/>

Bruno, L. (2015). Contact and Evaluations of Violence: An Intersectional Analysis of Swedish Court Orders. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 29(2), 167–182. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebv002>

Ekström, V. (2016). *Det besvärliga våldet. Doktorsavhandling*, Linköpings universitet.

Elliffe, R., & Holt, S. (2019). Reconceptualizing the Child Victim in the Police Response to Domestic Violence. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00055-1>

Hem – Kvinnofridslinjen. (n.d.). Kvinnofridslinjen. <https://kvinnofridslinjen.se/>

Hem – Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (n.d.). Stiftelsen Allmänna Barnhuset. <https://allmannabarnhuset.se/>

Eriksson, M., & Pringle, K. (2005). Nordic issues and dilemmas: Introduction. In M. Eriksson, M. Hester, S. Keskinen, & K. Pringle (Eds.), *Tackling men's violence in families: Nordic issues and dilemmas* (pp. 2–11). Bristol: Policy Press.

Fryshuset. (n.d.). Fryshuset. <https://fryshuset.se/>

Höjer, I., & Röbbäck, K. (2009). Constructing Children's Views in the Enforcement of Contact Orders. *The International Journal of Children's Rights*, 17(4), 663–680. <https://doi.org/10.1163/157181808x401457>

James-Hanman, D., & Holt, S. (2021). Post-Separation Contact and Domestic Violence: our 7-Point Plan for Safe[r] Contact for Children. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00256-7>

Johansson, S., et al.(Eds.). (2018). *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus model*. Palgrave Macmillan. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-58388-4>

Landgren, A., & Svedin, C. G. (2013). *Inuti ett Barnahus. A quality review of 23 swedish Barnahus*. Rada Barnen. Stockholm. Dostupné z: <https://childhub.org/en/child-protection-online-library/quality-review-23-swedish-barnahus>

Markström, A.-M., & Münger, A.-C. (2017). The decision whether to report on children exposed to domestic violence: perceptions and experiences of teachers and school health staff. *Nordic Social Work Research*, 8(1), 22–35. <https://doi.org/10.1080/2156857x.2017.1405837>

Millar, A., Saxton, M., Øverlien, C., & Elliffe, R. (2021). Police Officers Do Not Need More Training; But Different Training. Policing Domestic Violence and Abuse Involving Children: A Rapid Review. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00325-x>

Överlien, C., & Aas, G. (2015). The police patrols and children experiencing domestic violence. *Police Practice and Research*, 17(5), 434–447. <https://doi.org/10.1080/15614263.2015.1086879>

Petersson, C. C., & Hansson, K. (2022). Social Work Responses to Domestic Violence During the COVID-19 Pandemic: Experiences and Perspectives of Professionals at Women's Shelters in Sweden. *Clinical Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10615-022-00833-3>

Rädda Barnen. (n.d.). Vi kämpar för barns rättigheter. <https://www.raddabarnen.se/>

Saxton, M. D., Jaffe, P. G., Dawson, M., Olszowy, L., & Straatman, A.-L. (2020). Barriers to police addressing risk to children exposed to domestic violence. *Child Abuse & Neglect*, 106, 104554. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104554>

Tegler, H., Fernqvist, S., & Flinkfeldt, M. (2022). „And all Hell Broke Loose”: How Child Maintenance Regulations Contribute to Re-actualizing Intimate Partner Violence between Separated Parents in Sweden. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00365-x>

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

